

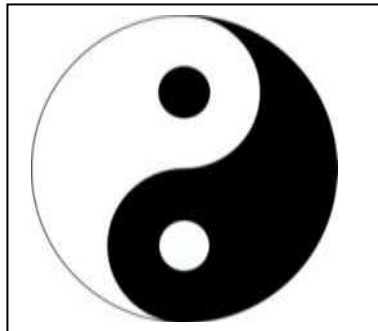
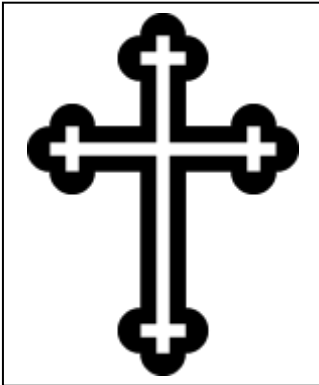
ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Β_ΘΕ 4.1 Γλώσσα

Παρουσιάζοντας:

«Ιστοεξερεύνηση» σε ομαδοσυνεργασία

1. Σύμβολα

Εφαρμόζοντας:

«Ομαδοσυνεργασία: Παραγωγή κάρτας γνώσεων»

Μτ 17,20: «Σας βεβαιώνω πως, αν έχετε πίστη έστω και σαν κόκκο σιναπιού, θα λέτε σ' αυτό το βουνό "πήγαινε από 'δω εκεί", και θα πηγαίνει· και τίποτα δε θα είναι αδύνατο για σας.».

- Εναλλακτικά:

«Ομαδοσυνεργασία: Σύγκριση βιβλικού κειμένου με ένα μετασχηματισμό του»

Λιούις, Κ.Σ. (1978). *Το χρονικό της Νάρνια: Το λιοντάρι, η μάγισσα και η ντουλάπα*. Μτφρ. Τζ. Μαστοράκη. Αθήνα: Κέδρος.

Διερευνώντας:

«Ομαδοσυνεργασία: Επεξεργασία κειμένου με καθοδηγητικές ερωτήσεις»

1. Θεολογία και γλώσσα

Στην εποχή μας γίνεται λόγος πολύς για γλωσσικές αλλαγές στα λειτουργικά κείμενα της Εκκλησίας, περισσότερο συμβατές προς το νεοελληνικό γλωσσικό ιδίωμα και αίσθημα. Η Εκκλησία ήτανε πάντοτε ανοιχτή σε αλλαγές που βοηθούσανε την προσέγγιση της θείας αλήθειας. Όμως ήτανε κι εξαιρετικά προσεκτική.

...με τη βεβαιότητα, όπως υπογραμμίζει ο συγγραφέας, ότι:

- της Θεολογίας, δηλαδή της εκφράσεως ή δηλώσεως της αλήθειας, προηγείται η εμπειρία της αλήθειας·
- η γλώσσα έχει ρόλο δηλωτικό και σημειωτικό, δεν έχει αναλογία προς το είναι της αλήθειας·
- τα φιλοσοφικά σχήματα μερικής ή ολικής ταύτισεως του σημαίνοντος και σημαينوμένου δεν έχουν εφαρμογή στη θεολογία, εφόσον δεν υπάρχει αναλογία μεταξύ αλήθειας και γλώσσας, εφόσον τα δύο μεγέθη είναι διαφορετικής τάξεως, δηλαδή άκτιστη η αλήθεια και κτιστή η γλώσσα·
- η επιλογή της γλώσσας και των λέξεων στη θεολογία (στην έκφραση-δήλωση της αλήθειας) είναι αποκλειστική ευθύνη του ανθρώπου·
- η ίδια αλήθεια μπορεί να δηλωθεί και με διαφορετικές μεταξύ τους λέξεις της ίδιας γλώσσας (π.χ. ελληνικής)·
- οι λέξεις, με τις οποίες κήρυξαν ο Κύριος, οι Απόστολοι, οι Πατέρες της Εκκλησίας και οι σύγχρονοι κήρυκες, δεν οδηγούν στην πίστη, στην αλήθεια, παρά μόνο αν ο ακούων αυτές φωτιστεί από το άγιο Πνεύμα και τις υιοθετήσει.

Παπαδόπουλος, Στ. (2002). *Θεολογία και γλώσσα : Εμπειρική θεολογία –Συμβατική γλώσσα*. Αθήνα: Ακρίτας. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου)

- Εναλλακτικά:

Έντεχνος συλλογισμός: «Παιχνίδι επεξεργασίας»

1. Φίκος (*street artist*), *Η παραβολή του σπορέως* (2012)

Πηγή:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:%CE%97_%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%B2%CE%BF%CE%BB%CE%AE_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CF%83%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%AD%CF%89%CF%82.jpg (11.9.2016)

2. Η παραβολή του σποριά

4 Όταν συγκεντρώθηκε κοντά στον Ιησού πολύς κόσμος, που έρχονταν από διάφορες πόλεις, εκείνος τους είπε μια παραβολή: 5«Βγήκε ο σποριάς για να σπείρει το σπόρο του· καθώς έσπερνε, μερικοί σπόροι έπεσαν στο δρόμο, όπου καταπατήθηκαν και τους έφαγαν τα πουλιά. 6Άλλοι έπεσαν στις πέτρες και, όταν φύτρωσαν, ξεράθηκαν, γιατί δεν είχε υγρασία. 7Άλλοι σπόροι έπεσαν ανάμεσα σε αγκάθια και, όταν αυτά φύτρωσαν μαζί τους, τους έπνιξαν. 8Άλλοι όμως έπεσαν στο

γόνιμο έδαφος, φύτεψαν κι έδωσαν καρπό εκατό φορές περισσότερο». Αφού τα είπε όλα αυτά, πρόσθεσε με έμφαση: «Όποιος έχει αυτιά για ν' ακούει ας τα ακούει».

Αναπλαισιώνοντας:

«Ομαδοσυνεργασία: Μετασχηματισμός βιβλικού κειμένου»

Παραβολές

1. Η παραβολή των κακών γεωργών (Μτ 21, 33-41)

33 «Ακούστε άλλη μια παραβολή: Ένας γαιοκτήμονας φύτεψε ένα αμπέλι, το περίφραξε, έσκαψε σ' αυτό πατητήρι, έχτισε πύργο, το νοίκιασε σε γεωργούς και έφυγε για άλλον τόπο. 34Όταν πλησίαζε η εποχή της καρποφορίας, έστειλε τους δούλους του στους γεωργούς να πάρουν το μερίδιό του από τους καρπούς. 35Οι γεωργοί όμως έπιασαν τους δούλους του, κι άλλον τον έδειραν, άλλον τον σκότωσαν κι άλλον τον λιθοβόλησαν. 36Ξανάστειλε άλλους δούλους, περισσότερους από τους πρώτους και τους έκαναν τα ίδια. 37Τελευταίον τους έστειλε το γιο του με τη σκέψη: "θα σεβαστούν το γιο μου". 38Οι γεωργοί όμως, όταν είδαν το γιο, είπαν μεταξύ τους: "αυτός είναι ο κληρονόμος. Εμπρός, ας τον σκοτώσουμε και ας αρπάξουμε την κληρονομιά του". 39Τον έπιασαν, λοιπόν, τον έβγαλαν έξω από τ' αμπέλι και τον σκότωσαν. 40Όταν λοιπόν έρθει ο ιδιοκτήτης του αμπελιού, τι θα κάνει σ' εκείνους τους γεωργούς;» 41«Είναι κακοί», του λένε. «Γι' αυτό θα τους εξολοθρεύσει με το χειρότερο τρόπο και θα νοικιάσει το αμπέλι σ' άλλους γεωργούς, που θα του δίνουν τους καρπούς στην εποχή τους».

2. Παραβολή του σπόρου που αυξάνει μόνος του (Μκ 4, 26-29)

26 Ο Ιησούς έλεγε: «Με τη βασιλεία του Θεού συμβαίνει ό,τι με τον άνθρωπο που σπέρνει το σπόρο στη γη: 27κοιμάται τη νύχτα και ξυπνάει την ημέρα, κι ο σπόρος βλασταίνει κι αυξάνει με τρόπο που ο ίδιος δεν ξέρει. 28Η γη καρποφορεί από μόνη της: στην αρχή βλαστάρι, ύστερα στάχυ και τέλος μεστωμένο σιτάρι στο στάχυ. 29Όταν ωριμάσει ο καρπός, αμέσως αρχίζει να θερίζει, γιατί ήρθε ο καιρός του θερισμού».

3. Η παραβολή των ζιζανίων (Μτ 13, 24-30)

24 Ο Ιησούς τους διηγήθηκε κι άλλη παραβολή: «Η βασιλεία των ουρανών μοιάζει μ' έναν άνθρωπο που έσπειρε καλό σπόρο στο χωράφι του. 25Ενώ όμως οι άνθρωποι κοιμούνταν, πήγε ο εχθρός του κι έσπειρε ζιζάνια ανάμεσα στο σιτάρι κι ύστερα έφυγε. 26Μόλις βλάστησαν τα σπαρτά κι έδεσαν καρπό, τότε φάνηκαν και τα ζιζάνια. 27Πήγαν τότε οι δούλοι του οικοδεσπότη και του είπαν: "κύριε, δεν έσπειρες καλό σπόρο στο χωράφι σου; Πώς λοιπόν έχει ζιζάνια;" 28Εκείνος τους είπε: "κάποιος εχθρός το έκανε αυτό". Του λένε οι δούλοι: "θέλεις να πάμε να τα μαζέψουμε;" 29Κι αυτός τους είπε: "όχι, γιατί μπορεί, μαζεύοντας τα ζιζάνια, να ξεριζώσετε μαζί μ' αυτά και το σιτάρι. 30Αφήστε να μεγαλώνουν και τα δύο μαζί ως το θερισμό· κι όταν έρθει η ώρα του θερισμού, θα πω στους θεριστές: Μαζέψτε πρώτα τα ζιζάνια και δέστε τα δεμάτια για να τα κάψετε· το σιτάρι όμως να το συνάξετε στην αποθήκη μου"»

4. Η παραβολή για το σπόρο του σιναπιού (Μτ 13, 31-32)

31Τους διηγήθηκε και μιαν άλλη παραβολή: «Η βασιλεία των ουρανών μοιάζει με σπόρο σιναπιού, που τον πήρε ένας άνθρωπος και τον έσπειρε στο χωράφι του. 32Είναι μικρότερος απ' όλους τους σπόρους, όταν όμως μεγαλώσει, ξεπερνά όλα τα λαχανικά και γίνεται δέντρο, ώστε να έρχονται τα πουλιά και να φωλιάζουν στα κλαδιά του».

5. Η παραβολή για το χαμένο πρόβατο (Μτ 18, 12-14)

12«Τι νομίζετε; αν κάποιος έχει εκατό πρόβατα και του χαθεί απ' αυτά το ένα, δε θ' αφήσει τα ενενήντα εννιά στα βουνά για να πάει ν' αναζητήσει το χαμένο; 13Κι όταν το βρει, σας βεβαιώνω πως χαίρεται πιο πολύ γι' αυτό, παρά για τα ενενήντα εννιά που δεν έχουν χαθεί. 14Έτσι ο ουράνιος Πατέρας σας δε θέλει να χαθεί ούτε ένας απ' αυτούς τους μικρούς».

- Εναλλακτικά:

«**Πέντε π και ένα γ**»

1. Γλώσσα και θρησκεία

Σπάνια μια γλώσσα έχει συνδεθεί τόσο με μια θρησκεία όσο η ελληνική γλώσσα με τη χριστιανική διδασκαλία. Θα σταθώ σε μερικά σημεία-σταθμούς για τη σύνδεση της ελληνικής γλώσσας με τη χριστιανική διδασκαλία και ευρύτερα με τη θρησκεία, με την Εκκλησία, με τη λατρεία, με την ιεραποστολή, με τον Ελληνισμό. Γλώσσα και θρησκεία

Επιτρέψτε μου, πρώτα, μερικές γενικές σκέψεις για το θέμα που συζητούμε. Δεν μπορείς να διδάξεις μια οποιαδήποτε θρησκεία, χωρίς να μιλήσεις ζωντανά, πειστικά, λογικά μαζί και βιωματικά, με πάθος, με έμπνευση, με ενθουσιασμό για την πίστη σου. Για να «κοινωνήσεις», όμως, την πίστη σου, πρέπει να επικοινωνήσεις με τους ανθρώπους, που θέλεις να καταστήσεις κοινωνούς της πίστης σου. Πρέπει η πίστη να γίνει «κοινωνία». Η σκέψη να γίνει γλώσσα. Η διδασκαλία να γίνει επι-κοινωνία. Το συναίσθημα και το βαθύτερο βίωμα να γίνουν γλωσσική έκφραση. Πρέπει όλα να κατατείνουν σε μια συνάντηση με τον άλλον. Συνάντηση ουσίας, συνάντηση αγάπης, συνάντηση ζωής. Συνάντηση που θα ξεκινήσει, θα εστιασθεί και θα επιτευχθεί με τη γλώσσα. Το Ευαγγέλιο είναι –μη το ξεχνάμε– «η καλή αγγελία», «το καλό γλωσσικό μήνυμα», «η αγγελία που οδηγεί στη σωτηρία τού ανθρώπου» ως «νέα συμφωνία», ως «νέα καθοδήγηση τού ανθρώπου», ως «Καινή Διαθήκη». Είναι τόσο σημαντική η γλωσσική ανακοίνωση και επικοινωνήση της χριστιανικής πίστης, ώστε –για να ξεπερασθούν τα εμπόδια που θέτει η γλωσσική επικοινωνία (οι διαφορετικές γλώσσες που μιλούν οι άνθρωποι)– δόθηκε άνωθεν ακόμη και το χάρισμα της γλωσσολαλίας, τού να γίνεται δηλ. κατανοητός ο κηρύττων τη νέα πίστη, ο κηρύττων το μήνυμα τού Ευαγγελίου, από ανθρώπους που μιλούν άλλες γλώσσες αλλά που με το χάρισμα της γλωσσολαλίας κατανοούν τα λεγόμενα σαν να λέγονται στη γλώσσα τους.

Εν ολίγοις, κάθε μορφή διδασκαλίας της πίστης, εν προκειμένω της χριστιανικής πίστης, δεν κοινωνείται ερήμην της γλώσσας, πραγματώνεται ως γλωσσική επικοινωνία, μέσα από την οποία περνούν η διδασκαλία και τα μηνύματα. Είναι δε τόσο σημαντική η γλωσσική διατύπωση των κειμένων, όπως παραδίδονται, ώστε ενίοτε ένα και, ένα ή (διαζευκτικό), μια αντωνυμία, ένα ρήμα, η θέση μιας λέξης, να

καθορίζουν ερμηνευτικά, όπως είναι γνωστό, διαφορετικές δογματικές θέσεις, ακόμη και διαφορετικές ομολογίες. Όπου δε το ιερό κείμενο παίζει και τον ρόλο του νόμου (Π. Διαθήκη, Κοράνι κ.ά.), η γλωσσική διατύπωση και ερμηνεία καθορίζουν και την ίδια τη ζωή των ανθρώπων, όχι απλώς τη θρησκευτική τους πίστη.

Χριστιανική θρησκεία και ελληνική γλώσσα

Η σχέση αυτή πήρε πολλαπλές μορφές και προεκτάσεις. Η απλοποιημένη εξελικτική μορφή της αρχαίας αττικής διαλέκτου αποτέλεσε ό,τι ονομάζεται Αλεξανδρινή Κοινή, γιατί διαμορφώθηκε στα χρόνια του Μ. Αλεξάνδρου και, μέσω των κατακτήσεων του Αλεξάνδρου, αναδείχθηκε σε γλώσσα ευρύτερης χρήσης, από την Ελλάδα έως τις Ινδίες. Μιλήθηκε δηλ. κυρίως αλλά και γράφτηκε ως δεύτερη – ενίοτε και ως πρώτη – γλώσσα και από μη Έλληνες. Και γιατί υπήρξε προϊόν μακράς εξελίξεως και γιατί χρησιμοποιήθηκε από ομιλητές που δεν είχαν τα Ελληνικά ως μητρική γλώσσα, η Ελληνική ως Αλεξανδρινή Κοινή πήρε μια αρκετά απλουστευμένη μορφή στην προφορά της γλώσσας πρώτα και πάνω απ' όλα, αλλά και στη δομή – γραμματική και συντακτική – και, αναπόφευκτα, στο λεξιλόγιο. Σ' αυτή τη γλώσσα γράφτηκαν τα κείμενα της Καινής Διαθήκης. Σ' αυτή τη γλώσσα μεταφράστηκε (από τους Εβδομήκοντα) και η ίδια η Παλαιά Διαθήκη, σε μετάφραση που καθιερώθηκε περισσότερο και από το πρωτότυπο! Η μετάφραση δε αυτή έγινε, διότι οι «Ελληνιστές» (οι Εβραίοι δηλ. που μιλούσαν Ελληνικά) ήταν τόσο πολλοί που χρειάστηκε να έχουν την Παλαιά Διαθήκη στη γλώσσα που καταλάβαιναν και με την οποία επικοινωνούσαν. Η γλώσσα των κανονικών Ευαγγελίων της Κ. Διαθήκης ποικίλλει, βεβαίως, υφολογικά από Ευαγγέλιο σε Ευαγγέλιο. Άλλοτε είναι πιο απλή, άλλοτε πιο λόγια. Πάντοτε όμως βρίσκεται εντός των ορίων της Αλεξανδρινής Κοινής και, οπωσδήποτε, είναι έτσι γραμμένη, ώστε να είναι κατανοητή στους απλούς ανθρώπους, όπως ξέρουμε ότι ήταν και ο ίδιος ο λόγος του Χριστού. Με παρομοιώσεις και παραδείγματα από την καθημερινή απλή, και μάλιστα αγροτική, ζωή. Με χρήση του προφορικού λόγου και μάλιστα, πολύ συχνά, του άμεσου λόγου – όχι του έμμεσου, που είναι πιο επεξεργασμένος – και επίσης με ευρεία χρήση των ρηματικών προτάσεων, . στις οποίες κυριαρχεί το ζωντανό, προσωπικό, βιωματικό ύφος αντί του περιγραφικού-διαπιστωτικού αποστασιοποιημένου ύφους των ονοματικών προτάσεων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οσάκις μιλούμε για το ποια ήταν η μορφή και η δομή της Αλεξανδρινής Κοινής, η γλώσσα του Ευαγγελίου είναι εκείνη που θεωρείται ως το πιο χαρακτηριστικό δείγμα. Βέβαια, από τον 1ο αιώνα π.Χ. είχε αρχίσει να έχει απήχηση στους λογίους και γενικότερα στους μορφωμένους το κίνημα του Αττικισμού. Με την εμφάνισή του μάλιστα διαμορφώθηκε, όπως είναι γνωστό, μια διπλή παράδοση στη χρήση της Ελληνικής: Αφ' ενός μεν χρησιμοποιήθηκε η «αττικιστική» μορφή, που εμμείτο την αρχαία αττική διάλεκτο και αποτέλεσε τη γραπτή γλώσσα, την ονομαζόμενη λόγια παράδοση η οποία εξελίχθηκε σε ό,τι είναι γνωστό ως καθαρεύουσα. Παράλληλα όμως συνέχισε να χρησιμοποιείται, διαρκώς εξελισσόμενη προς απλούστερες μορφές, η Αλεξανδρινή Κοινή ή Κοινή του Ευαγγελίου, που αποτέλεσε την προφορική Ελληνική και μετεξελίχθηκε σε ό,τι ονομάζουμε δημοτική. Την περίοδο που αναδεικνύεται ο Χριστιανισμός σε επίσημη γλώσσα της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, δηλ. του Βυζαντίου, εννοώ τον 4ο μ.Χ. αιώνα, οι Μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας μας, ο Βασίλειος, ο Γρηγόριος και

ο Ιωάννης, υιοθετούν στον λόγο τους την αττικιστική παράδοση, δηλ. απομακρύνονται από την απλή γλώσσα τού Ευαγγελίου, από την Κοινή, διαμορφώνοντας έτσι την επίσημη μορφή λόγου των πατερικών κειμένων και της Εκκλησίας μας γενικότερα. Τολμώ να υποστηρίξω πως, αν οι τρεις Μεγάλοι Ιεράρχες μας είχαν υιοθετήσει την Κοινή τού Ευαγγελίου, τότε πιθανότατα –με τη δύναμη τού παραδείγματός τους και τού λόγου της Εκκλησίας– θα είχε γενικευθεί η Κοινή και δεν θα υπήρχε στην Ελληνική πρόβλημα γλωσσικής διμορφίας. Οπωσδήποτε, οι Μεγάλοι Πατέρες προτίμησαν τη λόγια γλώσσα της εποχής τους, την αττικιστική, για συγκεκριμένους λόγους:

- για να μιλήσουν για τη νέα θρησκεία με μια καλλιεργημένη ήδη γλώσσα που παρείχε λεπτές γλωσσικές διακρίσεις καίριων εννοιών
- για να χρησιμοποιήσουν τη μορφή γλώσσας που επικρατούσε μεταξύ των μορφωμένων της εποχής και μάλιστα των ελληνικής μορφώσεως, που υποτιμούσαν τους Χριστιανούς ως απαίδευτους
- για να αντιμετωπίσουν με γλωσσική επάρκεια τα προβλήματα των πολλών αιρέσεων που τις περισσότερες φορές ακροβατούσαν στη λέξη.

Τη λόγια μορφή της εκκλησιαστικής γλώσσας ενίσχυσε καθοριστικά η γλώσσα της λατρείας. Η γλώσσα της Θ. Λειτουργίας τού Ιωάννη τού Χρυσοστόμου και της Θ. Λειτουργίας τού Μ. Βασιλείου έπαιξε σημαντικό ρόλο σ' αυτό. Το ίδιο και η γλώσσα των Ύμνων της Ορθόδοξης Εκκλησίας, της Υμνολογίας όλων των χρόνων τού Βυζαντίου με τους μεγάλους Βυζαντινούς ορθόδοξους υμνογράφους.

Έτσι, η ελληνική γλώσσα όχι μόνο συνδέθηκε με την ορθόδοξη πίστη και την ορθόδοξη λατρεία, αλλά ανατροφοδότησε γλωσσικά την Ελληνική, αφού οι λέξεις της λόγιας παράδοσης γίνονταν κτήμα και τού απλού λαού και επηρέαζαν τη γλωσσική του έκφραση. Ένα πλήθος εκκλησιαστικών φράσεων από το Ευαγγέλιο, τη Θ. Λειτουργία και την Υμνογραφία (ιδίως της Μ. Εβδομάδος) έχουν περάσει στην καθημερινή γλώσσα τού λαού. (Μερικά παραδείγματα : αγρόν ηγόρασε, αντί τού μάννα χολήν, άξιος ο μισθός του, από καταβολής κόσμου, από τον Άννα στον Καϊάφα, άρον-άρον, άρρητα ρήματα, ας όψεται, άσωτος υιός, διά το θεαθήναι τοις ανθρώποις, διά τον φόβον των Ιουδαίων, δόξα σοι ο Θεός, είπα και ελάλησα, εκ τού πονηρού, επί ξύλου κρεμάμενος, να θέσω τον δάκτυλον εις τον τύπον των ήλων, ζωή χαρισάμενη κ.λπ.) [...]

Όστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι όταν χρειάστηκε η Ορθόδοξη Εκκλησία να αντιμετωπίσει το κύμα τού προσηλυτισμού που πήγε να περάσει στον λαό από ιερωμένους άλλων χριστιανικών ομολογιών, οι οποίοι χρησιμοποίησαν τη δημοτική για να προσελκύσουν απλούς λαϊκούς ανθρώπους, τότε και οι Ορθόδοξοι ιερωμένοι άρχισαν να χρησιμοποιούν την απλούστερη Ελληνική, τη δημοτική γλώσσα, για να στηρίζουν τον λαό στην ορθόδοξη πίστη του με το κήρυγμά τους, εισάγοντας μια μορφή γλώσσας που έχει χαρακτηριστεί ως εκκλησιαστικός δημοτικισμός. Ας μη ξεχνάμε ότι στον Νεοελληνικό Διαφωτισμό, σ' αυτό το εθνικο-πνευματικό κίνημα παιδείας που προετοίμασε ιδεολογικά την Ελληνική Επανάσταση τού '21, οι ορθόδοξοι ιερωμένοι (από απλοί διάκονοι έως διακεκριμένοι επίσκοποι) είναι αυτοί που χρησιμοποίησαν την απλή ελληνική γλώσσα για να μεταφράσουν και να σχολιάσουν τα αρχαία κείμενα, αυτά που χρησίμευσαν ως βάση για την τόνωση τού εθνικού φρονήματος τού υπόδουλου Ελληνισμού. [...]

το έργο της ιεραποστολής σε νεοφώτιστους Χριστιανούς οι οποίοι δεν διαθέτουν γραφή (συνέβη, στην πράξη, με την ιεραποστολή σε Αφρικανούς και σε διάφορες

φυλές τού Ειρηνικού και της Ασίας) περιλαμβάνει δύο γλωσσικά στάδια: α) τη δημιουργία γραφής και β) τη μετάφραση τού Ευαγγελίου στη γλώσσα των προσερχομένων στη χριστιανική πίστη. Βεβαίως, προϋποτίθεται ένα προγενέστερο ακόμη στάδιο: η εκμάθηση της γλώσσας των προσηλυτιζομένων από τον ασκούντα το ιεραποστολικό έργο. Για να διδάξεις το Ευαγγέλιο της νέας θρησκείας, πρέπει πρώτα να μάθεις ο ίδιος τη γλώσσα των μελλοντικών πιστών. [...]

Ειδικότερα ως προς τη μετάφραση (όταν είχε λυθεί το πρόβλημα της γραφής), προέκυψε το μείζον θέμα πώς μεταφράζεις το Ευαγγέλιο σε πολιτισμούς τελείως διαφορετικούς και σε γλώσσες επίσης τελείως διαφορετικές ως δομή από τις ινδοευρωπαϊκές. Ότι προκρίθηκε γενικότερα ήταν η ελεύθερη νοηματική μετάφραση (αντί της πίστης κατά λέξιν μεταφράσεως που συχνά ήταν αδύνατη έως κωμική!) Προκρίθηκε δηλ. η μετάφραση που απέδιδε τα νοήματα της διδασκαλίας τού Ευαγγελίου, ξεπερνώντας τη δυσκολία από την έλλειψη λέξεων που θα απέδιδαν τις έννοιες της χριστιανικής διδασκαλίας –ιδίως σε δογματικό επίπεδο– με τη χρήση περιφραστικών δηλώσεων και με τη δημιουργία νεολογισμών, όσο το δυνατόν με μεγαλύτερη ετυμολογική διαφάνεια. Ανάλογα προβλήματα ξεπεράστηκαν και στον τομέα της Γραμματικής (χρόνοι και ποιόν ενεργείας ρημάτων, αντωνυμίες προσωπικές, μετοχές κ.ά.) και, βεβαίως, της Σύνταξης. [...]

Η γλώσσα τού Αποστόλου Παύλου

... Έργο τού Παύλου ήταν να μιλήσει ανθρώπους που προέρχονταν από πολιτισμούς που είχαν άλλη σύλληψη της ζωής και άλλη θέση σ' αυτή για τον άνθρωπο και για ό,τι υπάρχει –αν δέχονταν ότι υπάρχει– πέρα από τον άνθρωπο και την επίγεια ζωή του. Με τον Παύλο πραγματώνεται –σε μικρογραφία αρχικά για να γιγαντωθεί αργότερα– μια συνάντηση πολιτισμών και ίσως, αν το δει κανείς διαφορετικά, και μια «σύγκρουση πολιτισμών», αιώνες πριν διατυπωθεί ως θεωρία στον αιώνα μας από τον Hattington! Βέβαια, ο Παύλος θα πει εδώ, στον δικό μας τόπο, στην Ελλάδα, και μάλιστα στην Πνύκα των Αθηνών μπροστά στον βωμόν «τω αγνώστω θεώ» ότι η διδασκαλία τού Χριστού έρχεται να συμπληρώσει και να δείξει ποιος είναι αυτός ο άγνωστος Θεός. Δεν προβάλλει δηλ. τη σύγκρουση, αλλά τη συμπληρωματικότητα των θρησκευτικών αξιών που συνιστούσαν, εν προκειμένω, τους δύο πολιτισμούς. Άλλωστε, η βαθιά ελληνική μόρφωση τού Παύλου, η γνώση της ελληνικής γλώσσας, κοινής τότε γλώσσας των μορφωμένων –και όχι μόνον–, τού επέτρεπε να κάνει τέτοιες συγκρίσεις και συνδέσεις. Ακόμη – μη το ξεχνάμε – η Ταρσός της Κιλικίας, όπου γεννήθηκε και μορφώθηκε ο Παύλος κατά τη μαρτυρία τού Στράβωνος «υπερβέβληται και Αθήνας και Αλεξάνδρειαν». [...]

Τα κείμενα τού Παύλου συνιστούν ένα γλωσσικό συνεχές (continuum) στο οποίο αξιοποιείται μια σειρά εκφραστικών μέσων : από το λογικό επιχείρημα ως την προσωπική μαρτυρία και τη βιωματική προσέγγιση. Με το λογικό επιχείρημα αποσκοπεί στην πειθώ για την αλήθεια της διδασκαλίας τού Χριστού και στο να δείξει το βαθύτερο νόημα της θείας οικονομίας που επιτελείται με την παρουσία τού Υιού τού Θεού επί της γης ως σωτήρος τού γένους των ανθρώπων. Μεταφέρει το μήνυμα της βασιλείας τού Θεού και της πίστης στον τριαδικό Θεό. Με τη «βιωματική έκρηξη» («ζω δε ουκέτι εγώ• ζη δ' εν εμοί ο Χριστός»), εκφράζοντας την αγωνία και τον αγώνα της αναζήτησης του Θεού, της «θέωσης», ο Παύλος συνεπαίρνει τον αναγνώστη όχι πια σε λογικό αλλά σε βιωματικό-συγκινησιακό

επίπεδο. Η αναφορά στην αγάπη, στην απόλυτη αγάπη (το κατ' εξοχήν μήνυμα τού Χριστού) σε συνδυασμό με την πίστη και την ελπίδα, αλλά με την αγάπη –στον γνωστό «Ύμνο της αγάπης»– να υπερέχει («νυνί δε μένει πίστις, ελπίς, αγάπη τα τρία ταύτα• μείζων δε τούτων η αγάπη») και το μήνυμα ότι είναι ένας ο Χριστός και μία η σωτηρία για κάθε άνθρωπο της γης πέρα από διακρίσεις εθνικότητας, κοινωνικής θέσης ή φύλου («ουκ ένι Ιουδαίος, ουδέ Έλλην• ουκ ένι δούλος, ουδέ ελεύθερος• ουκ ένι άρσεν ή θήλυ• πάντες γαρ υμείς είς εστε εν Χριστώ»), η περίφημη οικουμενικότητα της παύλειας χριστιανικής διδασκαλίας, όλα έχουν την έκφραση και την απήχησή τους στη γλώσσα τού Παύλου. Γλώσσα δυναμική, πειστική, ελκυστική, επαναστατική, κριτική, λογική αλλά και συναισθηματική, με δυο λόγια γλώσσα συναρπαστική. Στο κείμενο τού Παύλου, όπως συμβαίνει με όλα τα μεγάλα κείμενα μεγάλων διανοητών, βιώνεις την εκφραστική δύναμη, την ένταση που μπορεί να σηκώσει η ελληνική γλώσσα όταν η έκφραση ακολουθεί τα πετάγματα της σκέψης και τον εσωτερικό παλμό που την δονεί. [...]

Το βέβαιο είναι ότι, όπως συμβαίνει με τα μεγάλα πνεύματα, η γλώσσα τού Παύλου ακολούθησε το σπάνιο πνεύμα του, πέταξε εξίσου ψηλά με τη σκέψη του, την αποκάλυψε, μάς τη φανέρωσε. Έτσι μάς συγκινεί, μάς πείθει, μάς συνεπαίρνει. Θα μπορούσε, αλήθεια, να σκεφθεί κανείς μεγαλύτερη αξιοποίηση τού προνομίου της ελληνικής γλώσσας από το να γίνει το όχημα μετάδοσης της σκέψης τού Παύλου και μαζί το όχημα διάδοσης της χριστιανικής διδασκαλίας με την οικουμενική διάσταση που πήρε; [...]

Προσπάθησα να δώσω μερικές πτυχές τού θέματος της γλώσσας στην ευρύτερη λειτουργία της ιεραποστολής. Ελπίζω να μπόρεσα να δείξω έστω και αμυδρά τη στενότερη ιστορική σχέση που συνδέει την ελληνική γλώσσα και την ελληνική γραφή με τη χριστιανική διδασκαλία και τη χριστιανική ιεραποστολή. Μη ξεχνάμε ποτέ ότι το όνομα του Χριστού που σηματοδοτεί την πίστη και τη θρησκεία μας και οι λέξεις-έννοιες που χρησιμοποιούνται καθολικά για να δηλώσουν την Εκκλησία είναι ελληνικές: Christ και christian και église ή church ή Kirche αλλά και apostle και bishop και clergy και clerical είναι διεθνείς ελληνικές λέξεις και έννοιες.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2008). Η ελληνική γλώσσα ως όχημα διάδοσης της χριστιανικής διδασκαλίας. Ομιλία στην Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, 10 Μαΐου 2008, στο περιοδικό *Διάλογοι καταλλαγής*, αρ. φύλλ. 89, Απρ.-Μάιος-Ιούν. 2008 (ψηφιακή έκδοση στο:

<http://www.babiniotis.gr/wmt/webpages/index.php?lid=1&pid=7&catid=M&apprec=13>)

2. Μετάφραση του Κορανίου

Η βεβαιότητα ότι το Κοράνιο είναι ο ίδιος ο λόγος του Θεού ανέστειλε για αιώνες οποιαδήποτε σκέψη μεταφράσεώς του. Κατά κανόνα χρησιμοποιείται το πρωτότυπο και από τα μη αραβικά μουσουλμανικά έθνη. [...]

Παρά τις παλαιότερες επιφυλάξεις τους, οι μουσουλμάνοι κυκλοφορούν σήμερα το αραβικό πρωτότυπο του Κορανίου με απόδοση σε όλες τις γλώσσες που ομιλούνται από μουσουλμανικούς λαούς.

Η ψυχή του Ισλάμ και του αραβικού πολιτισμού

Σε μία θρησκεία που δεν έχει Ιερείς, μυστήρια, ανεπτυγμένη λειτουργική ζωή, εικόνες, η οποία αποφεύγει να αποδώσει οποιαδήποτε μορφή στον Θεό, το Κοράνιο τελικά παραμένει το μόνο αισθητό σημείο της παρουσίας Του μεταξύ των ανθρώπων. Αποτελεί, κατά κάποιο τρόπο, είδος σαρκώσεως του θείου Λόγου. Και μόνο η απαγγελία των στίχων του οδηγεί σε κοινωνία με τον Θεό. Ο πιστός

μουσουλμάνος, μέσω του αισθητού αυτού λόγου, οδεύει και συναντά τον αιώνιο λόγο του Θεού. Έτσι το Ισλάμ έγινε ή κατεξοχήν θρησκεία της γραπτής αποκαλύψεως και οι οπαδοί του είναι απόλυτα προσκολλημένοι στο γράμμα του ιερού βιβλίου. Ο υπερβολικός σεβασμός εκτείνεται ακόμη και στις λέξεις του Κορανίου. Οι στίχοι του δεσπόζουν στα τεμένη, σε κάθε χώρο λατρείας· ως σύμβολα -εικονισμός αφηρημένης τέχνης του λόγου του Θεού. Η σημασία του δεν είναι απλώς λειτουργική. Για τους μουσουλμάνους μυστικούς υπήρξε η πηγή της πνευματικής ανατάσεως. Πολλοί πιστοί γνωρίζουν από στήθους κεφάλαια του Κορανίου και δεν είναι λίγοι αυτοί που αποστηθίζουν ολόκληρο το ιερό βιβλίο. Το Κοράνιο άσκησε αποφασιστική επίδραση σε ολόκληρο τον αραβικό πολιτισμό. Είναι το πρώτο γραπτό μνημείο της αραβικής και σφράγισε τη γλώσσα και τη θρησκευτική συνείδηση των Αράβων. Είναι εγχειρίδιο προσευχών, αναγνωστικό, περίληψη της ιεράς ιστορίας, βάση της ηθικής και της νομοθεσίας. Χωρίς υπερβολή, κατέστη η ψυχή του Ισλάμ.

Γιαννουλάτος, Αν. (2016). *Ισλάμ. Θρησκευσιολογική επισκόπηση*.
Αθήνα: Δ.Ο.Λ. (ΤΟ ΒΗΜΑ), σ. 152, 158-9.

Αξιολογώντας:

- Εναλλακτικά:

«Έντεχνος συλλογισμός: Συνδέοντας, επεκτείνοντας, προκαλώντας»

1. Γιάννης Ρίτσος - Έπιτάφιος (άποσπάσματα)

(Θεσσαλονίκη. Μάης τοῦ 1936. Μιά μάνα, καταμεσίς τοῦ δρόμου, μοιρολογάει τὸ σκοτωμένο παιδί της. Γύρω της καὶ πάνω της, βουίζουν καὶ σπάζουν τὰ κύματα τῶν διαδηλωτῶν - τῶν ἀπεργῶν καπνεργατῶν. Ἐκείνη συνεχίζει τὸ θρήνο της):

I

Γιέ μου, σπλάχνο τῶν σπλάχνων μου, καρδούλα τῆς καρδιάς μου,
πουλάκι τῆς φτωχιάς αὐλῆς, ἀνθὲ τῆς ἐρημιᾶς μου,
πῶς κλείσαν τὰ ματάκια σου καὶ δὲ θωρεῖς ποὺ κλαίω
καὶ δὲ σαλεύεις, δὲ γρικᾶς τὰ ποὺ πικρὰ σοῦ λέω;
Γιόκα μου, ἐσὺ ποὺ γιάτρευες κάθε παράπονό μου,
Ποὺ μάντευες τί πέρναγα κάτου ἀπ' τὸ τσίνορό μου,
τώρα δὲ μὲ παρηγορᾶς καὶ δὲ μοῦ βγάζεις ἄχνα
καὶ δὲ μαντεύεις τίς πληγές ποὺ τρῶνε μου τὰ σπλάχνα;
Πουλί μου, ἐσὺ ποὺ μοῦ ἔφερνες νεράκι στὴν παλάμη
πῶς δὲ θωρεῖς ποὺ δέρνουμαι καὶ τρέμω σὰν καλάμι;
Στὴ στράτα ἐδῶ καταμεσίς τ' ἄσπρα μαλλιά μου λύνω
καὶ σοῦ σκεπάζω τῆς μορφῆς τὸ μαραμένο κρίνο.
Φιλῶ τὸ παγωμένο σου χειλάκι ποὺ σωπαίνει
κι εἶναι σὰ νὰ μοῦ θύμωσε καὶ σφαλιγμένο μένει.
Δὲ μοῦ μιλεῖς κι ἡ δόλια ἐγὼ τὸν κόρφο δές, ἀνοίγω
καὶ στὰ βυζιά ποὺ βύζαξες τὰ νύχια, γιέ μου μπήγω.

II

Κορώνα μου, ἀντιστύλι μου, χαρὰ τῶν γερατειῶ μου,
ἦλιε τῆς βαρυχειμωνιάς, λιγνοκυπάρισσό μου,

Πῶς μ' ἄφησες νὰ σέρνουμαι καὶ νὰ πονῶ μονάχη
χωρὶς γουλιὰ, σταλιά νερὸ καὶ φῶς κι ἄνθο κι ἀστάχυ ;
Μὲ τὰ ματάκια σου ἔβλεπα τῆς ζωῆς κάθε λουλούδι,
μὲ τὰ χελλάκια σου ἔλεγα τ' αὐγερινὸ τραγούδι.
Μὲ τὰ χεράκια σου τὰ δυό, τὰ χιλιοχαϊδεμένα,
ὅλη τη γῆς ἀγκάλιαζα κι ὅλ' εἶτανε γιὰ μένα.
Νιότη ἀπ' τὴ νιότη σου ἔπαιρνα κι ἀκόμη ἀχνογελοῦσα,
τὰ γερατειὰ δὲν τρόμαζα, τὸ θάνατο ἀψηφοῦσα.
Καὶ τώρα ποὺ θὰ κρατηθῶ, ποὺ θὰ σταθῶ, ποὺ θ'ἄμπω,
ποὺ ἀπόμεινα ξερὸ δεντρὶ σὲ χιονισμένο κάμπο;
Γιέ μου, ἂν δὲ σοῦναι βολετὸ νάρθειξ ξανὰ σιμά μου,
πᾶρε μαζί σου ἐμένανε, γλυκειά μου συντροφιά μου.
Κι ἂν εἶν' τὰ πόδια μου λιγνά, μπορῶ νὰ πορπατήσω
κι ἂν κουραστεῖς, στὸν κόρφο μου, γλυκὰ θὰ σὲ κρατήσω.

III

Μαλλιά σγουρὰ ποὺ πάνω τους τὰ δάχτυλα περνοῦσα
τὶς νύχτες ποὺ κοιμόσουνα καὶ πλάϊ σου ξαγρυπνοῦσα,
Φρύδι μου, γαῖτανόφρυδο καὶ κοντυλογραμμένο,
καμάρα ποὺ τὸ βλέμμα μου κούρνιαζε ἀναπαμένο,
Μάτια γλαρὰ ποὺ μέσα τους ἀντίφεγγαν τὰ μάκρη
πρωινοῦ οὐρανοῦ, καὶ πάσκιζα μὴν τὰ θαμπώσει δάκρυ,
Χεῖλι μου μοσκομύριστο ποὺ ὡς λάλαγες ἀνθίζαν
λιθάρια καὶ ξερόδεντρα κι ἀηδόνια φτερουγίζαν,
Στήθεια πλατιά σὰν τὰ στρωτὰ φτερούγια τῆς τρυγόνας
ποὺ πάνωθὲ τους κόπαζε κ' ἡ πίκρα μου κι ὁ ἀγῶνας,
Μπούτια γερὰ σὰν πέρδικες κλειστὲς στὰ παντελόνια
ποὺ οἱ κόρες τὰ καμάρωναν τὸ δεῖλι ἀπ' τὰ μπαλκόνια,
Καὶ γώ, μὴ μοῦ βασκάνουνε, λεβέντη μου, τέτοιο ἄντρα,
σοῦ κρέμαγα τὸ φυλαχτὸ μὲ τὴ γαλάζια χάντρα,
Μυριόρριζο, μυριόφυλλο κ' εὐωδιαστὸ μου δάσο,
πῶς νὰ πιστέψω ἢ ἄμοιρη πῶς μπόραε νὰ σὲ χάσω;

IV

Γιέ μου, ποιά Μοῖρα σὸῖγραφε καὶ ποιά μοῦ τῶχε γράψει
τέτοιοι καημό, τέτοια φωτιά στὰ στήθεια μου ν' ἀνάψει;
Πουρνὸ - πουρνὸ μοῦ ξύπνησες, μοῦ πλύθηκες, μοῦ ἐλούστης
πριχοῦ σημάνει τὴν αὐγὴ μακριὰ ὁ καμπανοκρούστης.
Κοίταες μὴν ἔφεξε συχνὰ - πυκνὰ ἀπ' τὸ παραθύρι
καὶ βιαζόσουν σὰ νᾶτανε νὰ πᾶς σὲ πανηγύρι.
Εἶχες τὰ μάτια σκοτεινά, σφιγμένο τὸ σαγόνι
κι εἶσουν στὴν τόλμη σου γλυκός, ταῦρος μαζί κι ἀηδόνι.
Καὶ γώ ἢ φτωχεῖα κ' ἢ ἀνέμελη καὶ γώ ἢ τρελλή κ' ἢ σκύλα,
σοῦψηνα τὸ φασκόμηλο κι ἀχνή ἢ ματιά μου ἐφίλα
Μιά - μιὰ τίς χάρες σου, καλέ, καὶ τὸ λαμπρὸ σου θωρὶ
κι ἀγαλλόμουν καὶ γέλαγα σὰν τρυφερούλα κόρη.
Κι οὐδὲ κακόβαλα στιγμὴ κι οὐδ' ἔτρεξα ξοπίσω
τὰ στήθεια μου νὰ βάλω μπρὸς τὰ βόλια νὰ κρατήσω.
Κι ἔφτασ' ἄργα κι, ὦ, ποὺ ποτεὲς μὴν ἔφτανε τέτοια ὦρα

κι, ὦ, κάλλιο νὰ γκρεμίζονταν στοῦ καύκαλό μου ἢ χώρα.

V

Σήκω, γλυκέ μου, ἀργήσαμε· ψηλώνει ὁ ἥλιος· ἔλα,
καὶ τὸ φαγάκι σου ἔρημο θὰ κρύωσε στὴν πιατέλα.
Ἡ μπλέ σου ἢ μπλοῦζα τῆς δουλειᾶς στὴν πόρτα κρεμασμένη
θὰ καρτεράει τὴ σάρκα σου τὴ μαρμαρογλυμμένη.
Θὰ καρτεράει τὸ κρύο νερὸ τὸ δροσερὸ σου στόμα,
θὰ καρτεράει τὰ χνώτα σου τ' ἀσβεστωμένο δῶμα.
Θὰ καρτεράει κ' ἡ γάτα μας στὰ πόδια σου νὰ παίξει
κι ὁ ἥλιος ἀργὸς θὰ καρτερᾷ στὰ μάτια σου νὰ φέξει.
Θὰ καρτεράει κ' ἡ ρούγα μας τ' ἀδρὸ περπάτημά σου
κ' οἱ γρίλιες οἱ μισάνοιχτες τ' ἀηδονολάλημά σου.
Καὶ τὰ συντρόφια σου, καλέ, πού τις βραδιές ἐρχόνταν
καὶ λέαν καὶ λέαν κι ἀπ' τὰ ἴδια τοὺς τὰ λόγια ἐφλογιζόνταν
Καὶ μπάζανε στοῦ σπίτι μας τὸ φῶς, τὴν πλάση ἀκέρια,
παιδί μου, θὰ σὲ καρτερᾷ νὰ κάνετε νυχτέρια.
Καὶ γὼ θὰ καρτεράω σκυφτὴ βραδι καὶ μεσημέρι
νάρθει ὁ καλὸς μου, ὁ θάνατος, κοντὰ σου νὰ μὲ φέρει.

...

IX

ἽΩ Παναγιά μου, ἂν εἴσωνα, καθὼς ἐγὼ, μητέρα,
βοήθεια στοῦ γιό μου θᾶστελνες τὸν Ἄγγελο ἀπὸ πέρα.
Κι, ἄχ, Θεέ μου, Θεέ μου, ἂν εἴσουν Θεὸς κι ἂν εἴμασταν παιδιὰ σου
θὰ πόναγες καθὼς ἐγὼ, τὰ δόλια πλάσματά σου.
Κι ἂν εἴσουν δίκειος, δίκαια θὰ μοίραζες τὴν πλάση,
κάθε πουλί, κάθε παιδι νὰ φάει καὶ νὰ χορτάσει.
Γιέ μου, καλὰ μοῦ τᾶλεγε τὸ γνωστικὸ σου ἀχεῖλι
κάθε φορὰ πού ὀρμήνευε, κάθε φορὰ πού ἐμίλει:
Ἐμεῖς ταγίζουμε ζωὴ στοῦ χέρι: περιστέρι,
κ' ἐμεῖς οὐτ' ἓνα ψίχουλο δὲν ἔχουμε στοῦ χέρι.
Ἐμεῖς κρατᾶμε ὅλη τὴ γῆς μὲς στ' ἀργασμένα μπράτσα
καὶ σκιάχτρα στέκονται οἱ Θεοὶ κι ἀφέντη ἔχουνε φάτσα.
Ἄχ, γιέ μου, πιά δὲ μοῦμεινε καμιὰ χαρὰ καὶ πίστη,
καὶ τὸ χλωμὸ καὶ τὸ στερνὸ καντήλι μας ἐσβήστη.
Καί, τώρα, ἐπὰ σὲ ποιά φωτιὰ τὰ χέρια μου θ' ἀνοίγω,
τὰ παγωμένα χέρια μου νὰν τὰ ζεστάνω λίγο;